

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

ВІДГУК

офіційного опонента

старшого викладача кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
кандидата наук з державного управління **КУЛІНІЧА Олега Васильовича**
на дисертацію **ЗАМІДРИ Сергія Володимировича** на тему:
«Механізми публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертації, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Сергія Володимировича Замідри присвячене темі, що має виняткову важливість для сучасної України.

За результатами всеукраїнського опитування, проведеного Радою Європи у 2024 р., 77 % населення підтримують подальше передання повноважень і ресурсів територіальним громадам. Зростання ролі громад одночасно підвищує вимоги до інституційних механізмів, що здатні конвертувати цю підтримку в довготривалий соціальний капітал.

Дослідження соціального капіталу як ресурсу розвитку громад є актуальним як у теоретичному, так і практичному аспектах, оскільки формування та підтримка соціального капіталу напряму пов'язане зі стійкістю громад і здатністю швидко адаптуватися до кризових ситуацій.

Попри значний інтерес до концепції соціального капіталу з боку соціологів, політологів та економістів, у вітчизняній науці ця тема залишається недостатньо розробленою саме з управлінської точки зору.

У контексті майбутнього відновлення роль соціального капіталу лише зростатиме. Залучення громадян до планування та реалізації проєктів відбудови, забезпечення прозорості та підзвітності, мобілізація внутрішніх ресурсів громади – все це неможливо без високого рівня довіри та співпраці.

Актуальність теми посилюється стратегічними цілями України щодо європейської інтеграції та післявоєнної відбудови за принципом «Відбудувати краще, ніж було» (Build Back Better). Одним із наріжних каменів цього підходу є широке залучення громадянського суспільства до процесів прийняття рішень, особливо на місцевому рівні. Дослідження механізмів, які дозволяють органам публічної влади стимулювати громадську участь,

розвивати партисипативну демократію, є важливим внеском в адаптацію української системи публічного управління до європейських стандартів.

Отже, сукупність воєнних викликів, суспільного запиту на децентралізацію, євроінтеграційних вимог та світових тенденцій робить дослідження механізмів публічного управління розвитком соціального капіталу не лише актуальним, а й критично необхідним для стійкої відбудови та довгострокового розвитку територіальних громад в Україні.

Значущість обраної тематики також підтверджується її зв'язком із виконанням завдань Перспективного плану розвитку наукового напрямку «Суспільні науки» в частині 1 «Розроблення науково-практичних рекомендацій щодо механізмів забезпечення стійкості та відновлення територіальних громад в Україні для формування системи належного життєзабезпечення населення» (номер державної реєстрації 0123U105279), що здійснювалося кафедрою публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва навчально-наукового інституту неперервної освіти і туризму Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна. Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації і винесені на захист, є обґрунтованими.

Дисертація побудована на міцному та різноманітному методологічному фундаменті, що поєднує теоретичний аналіз із масштабним емпіричним дослідженням. Автор застосовує системний та міждисциплінарний підходи, спираючись на теорії публічного управління, соціології та регіонального розвитку. Використання таких методів, як контент-аналіз понад 100 нормативних і стратегічних документів, порівняльний аналіз міжнародних практик та структурно-функціональний аналіз, забезпечує високий рівень надійності отриманих результатів.

Дисертація є завершеною та логічно структурованою науковою працею. Здобувачем чітко визначено мету, сформульовано завдання, предмет та об'єкт дисертації.

Метою дисертаційного дослідження є теоретичне обґрунтування механізмів публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах та розроблення практичних рекомендацій щодо його удосконалення.

Об'єкт дослідження – публічне управління розвитком громад.

Предмет дослідження – механізми публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах.

Структура (вступ, три розділи, висновки, додатки) є логічною та сприяє послідовному розгортанню авторської аргументації. Зміст кожного розділу відповідає його назві та загальним завданням дослідження. Добре витримано баланс між теоретичною, аналітичною та рекомендаційною частинами.

Перший розділ (с. 32–69) закладає теоретико-методологічну основу, визначаючи соціальний капітал як об'єкт публічного управління. Другий розділ (с. 70–148) містить всебічну та критичну діагностику поточного стану справ в Україні, ретельно документуючи законодавчу фрагментацію, інституційну неузгодженість та практичні недоліки в управлінні соціальним капіталом. Третій розділ (с. 149–223) представляє добре аргументований та конструктивний набір рішень, що безпосередньо відповідають на проблеми, виявлені в другому розділі.

Висновки дисертації ґрунтуються на ретельному аналізі як українських реалій, так і міжнародного досвіду. Висновки є лаконічними, добре аргументованими та безпосередньо впливають із проведеного дослідження.

У загальних висновках узагальнено основні наукові результати, які дозволили здійснити цілісне науково-практичне обґрунтування ролі, значення, передумов та механізмів публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах України.

Список використаних джерел, що налічує 297 найменувань, додатково свідчить про глибину проведеного дослідження.

У дисертації представлено обґрунтовані наукові положення, висновки та практичні рекомендації, які загалом відповідають вимогам до наукових досліджень такого рівня.

Автором уперше запропоновано та обґрунтовано структурно-логічну схему комплексного механізму удосконалення публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах, який враховує кращий міжнародний досвід та особливості українських громад в умовах післявоєнної відбудови та європейської інтеграції України.

Удосконалено понятійно-категорійний апарат публічного управління шляхом надання уточнених, контекстуально-специфічних визначень для «соціального капіталу», «публічного управління розвитком соціального капіталу» та «механізмів публічного управління». Ці визначення відрізняються від існуючих, оскільки вони розглядають соціальний капітал не просто як соціальне явище, а як багатовимірний публічний ресурс, що є центральним для інституційної спроможності та післякризового відновлення.

Крім того, удосконалено методологію моніторингу стану розвитку соціального капіталу шляхом впровадження самоскринінгу із застосуванням таких інструментів як SASCAT, CIEL, Wellbeing Index тощо.

Зазначені вищі наукові результати, отримані особисто автором, демонструють по-перше, авторський погляд на проблему і по-друге, високий рівень наукової новизни та практичної значущості дослідження.

Таким чином, можна зробити висновок, що наукові результати, отримані Сергієм Володимировичем Замідрою, є обґрунтованими, достовірними та мають значну науково-практичну цінність. Вони доповнюють сучасну наукову думку в галузі публічного управління

та адміністрування, зокрема у сфері публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх застосування при розробленні стратегічних документів національного, регіонального та локального рівнів, формуванні програм соціальної згуртованості, політик партисипації, механізмів оцінки рівня довіри та інституційної взаємодії. Запропоновані моделі можуть бути використані органами місцевого самоврядування, обласними державними адміністраціями, асоціаціями громад, громадськими організаціями, які працюють у сфері розвитку громад.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні наукові результати дисертації повною мірою та адекватно представлені в опублікованих працях здобувача. Перелік публікацій налічує 4 статті у наукових виданнях, включених до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 4 тези наукових доповідей. Усі публікації відображають основні наукові результати дисертації та підтверджують її апробацію.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретичних і методичних положень дисертації Сергія Володимировича Замідри, її цілісність, наукову складову та логіку викладу матеріалів, водночас можна зробити декілька зауважень і звернути увагу на певні дискусійні положення дисертації:

1. Пропозиція створити новий центральний орган виконавчої влади – Державну агенцію соціального розвитку – є амбітною. Враховуючи поточну державну політику оптимізації державного апарату та жорсткі бюджетні обмеження, які існують альтернативні, більш ресурсоефективні моделі для досягнення необхідного рівня національної координації? Чи могли б ці функції бути ефективно делеговані спеціалізованому департаменту в межах існуючого міністерства (наприклад, Міністерства розвитку громад та територій України)?

2. Дисертація переважно зосереджується на позитивних ефектах соціального капіталу. Однак сучасна наука також визнає феномен «негативного» соціального капіталу, коли сильні, зв'язуючі зв'язки всередині групи можуть призводити до виключення сторонніх, непотизму та опору ширшій суспільній інтеграції. Як запропонований комплексний механізм, особливо його акцент на локальній ідентичності, збалансовує зміцнення внутрішньогрупової згуртованості з необхідністю розбудови мостових зв'язків між різними громадами та запобігання виникненню закритих, партикуляристських соціальних структур?

3. Робота слушно наголошує на необхідності моніторингу та пропонує інструменти для вимірювання соціального капіталу. Однак індикатори «довіри» та «згуртованості» можуть бути суб'єктивними та вразливими до політичних маніпуляцій. Як запропоновану систему моніторингу (наприклад, самоскринінг) можна захистити від перетворення

на інструмент для політичних рейтингів, і як можна забезпечити її об'єктивність, особливо в громадах із глибокими політичними чи соціальними розколами?

4. Акцент на цифрових інструментах участі є ключовою перевагою дисертації. Проте в Україні зберігається значний цифровий розрив, що особливо стосується людей похилого віку, мешканців сільських та деокупованих територій, а також інших вразливих груп. Які конкретні компенсаторні механізми необхідні для того, щоб перехід до цифрової участі не призвів до подальшої маргіналізації цих груп населення і щоб їхні голоси були почуті нарівні з іншими?

5. У роботі недостатньо висвітлено ризики та можливі негативні наслідки запровадження деяких запропонованих механізмів у різних типах громад, зокрема не враховано, як може вплинути на ефективність управління розвитком соціального капіталу відсутність належної ресурсної бази у менших громадах, недостатня інституційна готовність громад до нових форм координації та залучення населення, а також потенційні конфлікти інтересів на місцевому рівні під час імплементації запропонованих механізмів.

Водночас зазначені зауваження мають переважно дискусійний характер, не знижують загальної наукової і практичної цінності виконаної роботи та не впливають на її цілісність і завершеність. Ці зауваження мають на меті стимулювати конструктивну дискусію та не применшують загальної високої якості дослідження.

Загальний висновок. Дисертація Замідри Сергія Володимировича на тему: «Механізми публічного управління розвитком соціального капіталу в громадах», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», є завершеною, самостійною науковою працею, яка містить нові, науково обґрунтовані результати в галузі 28 «Публічне управління та адміністрування».

Структура та зміст дисертації розкривають тему наукового дослідження та відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постанові Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., а її автор Замідра Сергій Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент старший викладач кафедри права, національної безпеки та європейської інтеграції Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат наук з державного управління Олег КУЛІНІЧ